

PRAKTIJK

KATERN

LO in Zweden

Boundary crossing: ervaringen met LO in Zweden

In 2016 ben ik met mijn vrouw geëmigreerd naar Zweden. Het zoeken naar een nieuwe uitdaging leidde tot een baan voor mijn vrouw circa duizend kilometer ten noorden van Velp, waar wij woonden, in Åseda een kleine plaats in Zuid-Zweden in de provincie Småland. In dit artikel ga ik vertellen over hoe het Zweedse onderwijs in mijn beleving werkt, hoe de Zweedse lichamelijke opvoeding er uitziet en welke plaats het outdoor onderwijs daar heeft. Vooraf kan ik zeggen dat het LO-onderwijs in Zweden weliswaar centraal gestuurd of beschreven wordt, maar dat er enorme verschillen zijn landelijk gezien tussen scholen en streken in dit enorme land dat elf keer de grootte van Nederland heeft, maar waar 'slechts' ruim tien miljoen mensen wonen! Die verschillen wil ik hier beschrijven. | Evert Minderaa

Evert Minderaa

De emigratie

Zelf was ik werkzaam voor de KVLO en ik zou nog een jaar blijven werken binnen Olympic Moves. Maar direct na de emigratie stond ik ook hier voor de klas. In Zweden kan je voor de klas staan zonder pedagogische opleiding, zelfs in een vak waar je niet voor bent opgeleid. Heb je de bevoegdheden wel voor elkaar, dan ben je gelegitimeerd docent. Ik was wel opgeleid als docent, maar kreeg als vervanger van de vaste docent die met ouderschapsverlof was, meerdere vakken om les in te geven waar ik geen opleiding voor heb gehad. Eén van de vakken waar ik de docent moest vervangen was *idrott och hälsa* zoals lichamelijke opvoeding in Zweden heet. Dat was voor mij als LO-docent wel een bekend vak dacht ik! Maar al snel leerde ik dat het er hier echt anders aan toe gaat dan ik had geleerd tijdens mijn afstuderen in 1986 aan de Calo in Arnhem. Daarover later meer.

De inrichting van het Zweedse onderwijs

In Zweden gaan leerlingen vanaf vijf of zes jaar naar school. Voor de voorschoolse klas (*förskoleklass*) kan een kind aangemeld worden als het dat jaar vijf wordt. Het kind start dan na de zomervakantie. Daarna doorloopt het kind de *grundskola*, die bestaat uit de basisschool zoals we die in Nederland kennen en de eerste drie jaren van het voortgezet onderwijs. De basisschool jaren zijn verdeeld over de onderbouw (*lägstadiet*) en de middenbouw (*melanstadiet*) waarna de volgende stap het *högstadiet* (onderbouw vo) heet. Alle leerlingen van alle niveaus zitten bij elkaar in de klas. Er is geen onderscheid in niveaus zoals in Nederland.

Na de *grundskola* gaan (bijna) alle leerlingen naar het gymnasium. Geen niveau aanduiding zoals in Nederland maar een vervolgopleidingsvorm die theoretische en praktische opleidingen aanbiedt binnen een enorm breed scala. Hierna gaan veel jongeren werken en een deel gaat verder studeren op de hogeschool of universiteit.

Wie bepaalt wat er onderwezen moet worden?

Het Zweedse onderwijs wordt centraal aangestuurd door een organisatie die Skolverket heet. Dit leidende onderwijsorgaan beschrijft veel zaken die wij als docent in Nederland zelf op onze eigen school bepalen en doen. De belangrijkste daarvan is het bepalen van het leerplan LO in je eigen school. In Nederland schrijven wij docenten zelf een leerplan, maar in Zweden bepaalt Skolverket dat voor alle vakken. Dat vond en vind ik lastig want niet zelf denken en bepalen is erg on-Nederlands en past niet bij mij. Inmiddels gaat het me goed af en heb ik geleerd waar en hoe ik zelf zaken kan bepalen binnen de kaders die Skolverket omschrijft. Want zoals eerder vermeld zijn er grote verschillen tussen scholen in Zweden en hoe ze hun LO-onderwijs vormgeven. Grote verschillen in hoeveel minuten LO-onderwijs de leerlingen krijgen per week. Grote verschillen in de toegang tot binnen- en buitenfaciliteiten. En grote verschillen tussen waar de

nadruk ligt binnen het LO-onderwijs in verschillende scholen. Mijn school ligt vrij zuidelijk waardoor skiën en langlaufen geen grote plek innemen, maar in een school die veel noordelijker ligt zullen deze onderdelen veel vaker gegeven worden.

Beoordelingscriteria

In Zweden wordt beoordeeld met een letter en niet met cijfers. Hierbij is A de hoogste en E de laagste beoordeling. Ten slotte is er de beoordeling F die eigenlijk gelijk staat aan 'niet te beoordelen'. Om kans te maken rechtstreeks toegelaten te worden tot het vervolgonderwijsprogramma waar de leerling zich voor heeft aangemeld dient de leerling een beoordeling, dus geen F, te hebben voor alle drie kernvakken Zweeds, wiskunde en Engels. Iedere letter geeft tevens een aantal punten en al die punten bij elkaar opgeteld, dus ook die van de andere vakken zoals LO, bepalen of een leerling wordt aangenomen in een vervolprogramma. Zijn er twintig plaatsen in de vervolgopleiding dan komen de twintig leerlingen met de meeste punten binnen en de anderen komen op een wachtlijst.

Het aantal punten dat nodig is, is niet te voorspellen en fluctueert per jaar. Het is dus zaak dat de leerling probeert zo veel mogelijk punten te vergaren om zeker te zijn. Meer theoretische vervolgopleidingen vergen meer punten en meer praktische minder punten. Eigenlijk komen alle leerlingen wel op de plek die ze wensen als ze de kernvakken maar op orde hebben!

De praktijk van het lesgeven

Het leerplan zoals het geformuleerd wordt door Skolverket, is op vele manieren te interpreteren en te vertalen naar de praktijk. Naar mijn mening leidt het tot een enorme theoretisering van het LO-onderwijs. Leerlingen zitten daar absoluut niet op te wachten, in ieder geval niet op mijn school. Ook kunnen veel leerlingen dat niveau niet aan wat leidt tot veel lage beoordelingen en zelfs tot een toename van het aantal F-beoordelingen. Een lage beoordeling in een vak kan ernstige consequenties hebben voor een vervolg op het gymnasium. Die consequenties zijn nog veel ernstiger in

de kernvakken Zweeds, wiskunde en Engels. Ik kies ervoor alle leerlingen relevante kennis vooral praktisch te laten ervaren en heel weinig schriftelijk te toetsen. Ieder jaar krijg ik terug dat de leerlingen dat waarderen.

De praktijk van het beoordelen

Zoals boven vermeld werkt een leerling toe naar zijn beoordeling/rapport in de negende klas dat hem/haar toegang verschaft tot het vervolgonderwijs op het gymnasium. Dit houdt in dat er geen overgangen van klas 7 naar 8 en van 8 naar 9 zijn. Zittenblijven komt niet voor! Afgelopen jaar ging een leerling bij ons van school die tijdens zijn drie jaar bij ons in geen enkele reguliere les aanwezig was geweest. Met deze leerling werd op een andere wijze gewerkt in alleen de kernvakken maar verder 'kende' niemand hem vanuit de les.

Voor mij als docent houdt dit in dat ik al mijn beoordelingen bewaar en in de negende een eindbeoordeling geef. Sommige leerlingen hebben een enorme mate van afwezigheid maar dit heeft geen gevolgen zoals in Nederland. Dat is wel iets waar ik aan moest wennen en waar ik mee moest leren werken en omgaan.

Het meest vreemde vind ik wel, wanneer een leerling overal goed meedoet en naar behoren presteert, ik een F (lage beoordeling) moet geven als deze leerling de zwemtest niet haalt. Ik ervaar dit als een groot onrecht en demotiverend voor de leerling, maar zo is het systeem! Extra vreemd als je bedenkt hoe ongelofelijk veel aandacht gegeven wordt aan rechtvaardigheid en gelijkheid voor alle leerlingen. Soms word ik daar gek van en vervolgens doet men dit met het zwemmen.

LO en het buiten lesgeven

Zoals in het leerplan omschreven zijn er verschillende onderdelen die onderwezen dienen te worden die met het buiten zijn te maken hebben. Het gaat dus niet direct om outdoor-sport of dat wat in Nederland in de buitenperiode wordt onderwezen (atletiek, softbal et cetera). Het gaat

Stempel post ophangen

om echt iets anders. Het doel is alle kinderen te leren hoe belangrijk het buitenleven is voor lichaam en geest en hoe je de natuur kunt gebruiken om je te ontspannen, je weer op te laden voor bijvoorbeeld je werk en wat je wel en niet in de natuur kan en mag doen. Aan al deze aspecten dient aandacht besteed te worden in het onderwijs!

Aanbod in buitenlessen

Al vroeg op de basisschool gaat het veel over *allemansträtten*. De rechten en verantwoordelijkheden die je hebt als je in de natuur verblijft. Deze beschrijven bijvoorbeeld waar je mag komen en zijn, waar je mag kamperen, hoe je afval hanteert, wat je in de natuur mag plukken (paddenstoelen, vruchten), waar en hoe je vuur mag maken, welke gevaren er zijn en vele andere zaken. Hoofregel is dat je niets en niemand stoort en dat je niets kapot maakt als je in de natuur verblijft.

Naast de *allemansträtten* wordt veel onderwezen in hoe je je gedraagt aan en op het water (*båtvett*) en hoe je je gedraagt als er ijs ligt en je je nabij of op het ijs begeeft (*isvett*). Iedere keer als wij buiten zijn met klassen refereren we aan de *allemansträtten*. In de achtste klas ga ik kanoën met de klassen en komt ook *båtvett* aan bod. Dat betekent in dit geval bijvoorbeeld dat de leerlingen leren dat een zwemvest verplicht is. *Isvett* is eigenlijk het enige dat ik op zeer eenvoudige wijze schriftelijk toets want ijs op de meren komt in grote delen van Zweden voor en zorgt jaarlijks voor dodelijke slachtoffers. Ondanks al die nadruk hierop, plukken wij ieder jaar leerlingen van het ijs die het cool vinden te testen hoe sterk het is en dat gaat echt niet altijd goed!

Oriëntering

Een zeer praktisch onderdeel in de natuur dat overal onderwezen wordt is 'oriëntering'. In de school houdt dit

in dat de leerlingen met behulp van een kaart en eventueel kompas in de natuur (het bos) op zoek gaan naar stempelposten die ik als docent in de bomen en struiken heb gehangen. Leerlingen leren kaartlezen en ze moeten de kleuren en de belangrijkste tekens die op de kaarten staan kunnen herkennen. Om dit te leren is er een groot scala aan oefeningen en variaties die al vanaf de onderbouw gebruikt worden om leerlingen in de natuur hun weg te laten vinden zonder te verdwalen. En geloof me dat verdwalen komt echt voor! Al in mijn eerste jaar waren twee leerlingen twee uur weg voordat ze met een auto ineens bij de sporthal werden afgezet. Leren je te oriënteren is dus erg handig! De sport 'oriëntering' is in Scandinavië best groot en landelijk zijn overal oriënteringsclubs te vinden.

Een minder praktisch deel is dat als wij op stap gaan we de leerlingen laten nadenken over wat ze moeten

Vindskydd (windschermen)

meenemen aangepast aan de activiteit, hoe ze dat meenemen en inpakken in eventueel een rugzak, welke kleren goed passen bij de activiteit en hoe ze zich aankleden als ze 's winters de natuur ingaan. Dit laatste heet vertaald het 'meerlagen-principe'. Je hebt meerdere lagen kleding aan die je kunt uit- en aantrekken al naar gelang je lichaamstemperatuur. Iedere laag heeft zijn eigen functie als het gaat om regulatie van je lichaamstemperatuur.

Natuur

Dat de natuur op onze school belangrijk is blijkt ook uit het feit dat wij een schoolbos hebben. Een deel in de bossen rond de plaats waar de school staat waar vooral de voorschoolse klas en de onder- en middenbouw geregeld vertoeven. Ze spelen er, ze bouwen er, ze koken er eten (grillen bijvoorbeeld) met altijd de natuur als thema in alles wat ze doen!

Vorige week ben ik met een aantal collega's twee dagen op stap geweest

met de negende klas die volgend jaar naar het gymnasium gaat. Het weer zat niet mee zacht gezegd en één van de activiteiten op de eerste dag was het bouwen van een onderkomen dat 's nachts als slaappleats zou worden gebruikt. Met behulp van hout uit de natuur en afgedekt met grondzeilen werden windschermen (*vindskydd*) opgezet waaronder leerlingen in hun slaapzak en met een matje konden slapen. Het bouwen is dan een groepsversterkende activiteit en het (niet) slapen de beloning voor al het werk!

Het onderwijs kent dus een grote oriëntatie op de natuur in al zijn facetten. Niet alleen in de natuurvakken maar ook in het vak idrott och hälsa.

Tot slot

Na zeven jaar in Zweden gewoond te hebben, zijn voor mij de meeste mythen wel gelogenstraf! Niet alle Zweden zijn blond, ze hebben niet allemaal blauwe ogen, ze zijn zeker niet allemaal slank en sportief en na zeven jaar op het Zweedse platteland

te hebben gewerkt, weet ik ook dat 70 procent van onze leerlingen nog nooit een kano van dichtbij heeft gezien, laat staan erin gevaren! Dat 50 procent van onze leerlingen niet aan sport doet, terwijl wij een 'sportschool' zijn die sport extra faciliteert en extra nadruk legt op gezondheid. En dat ook de Zweedse jeugd gedigitaliseerd is en in de puberjaren de natuurregels net zo makkelijk aan hun laars lappen als ergens anders! Maar wij wonen hier heerlijk dus we blijven nog even! ●

Contact

evert.minderaa@gmail.com

Evert Minderaa is docent idrott och hälsa op Prolympia Virserum

Foto's

Evert Minderaa

Kernwoorden

LO in Zweden, boundary crossing, natuur, buitenlessen